ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Λένε τραγούδια της καρδιάς

οι σημερινοί ρεμπέτες της Θεσσαλονίκης

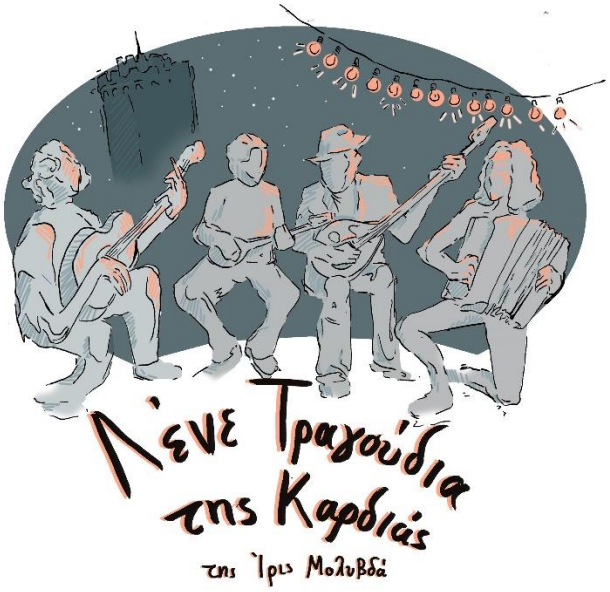

Ίρις Μολυβδά-Νικολαΐδου

Α.Μ.: 18021

ΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΤΖΕΚΤ

Επιβλέπων καθηγητής: Ελευθέριος Τσικουρίδης

Εξεταστές: Ελευθέριος Τσικουρίδης, Αθανάσιος Λάιος

Θεσσαλονίκη

Σεπτέμβριος 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου σε όλους όσους με βοήθησαν στην ολοκλήρωση του παρόντος πτυχιακού πρότζεκτ.

Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ελευθέριο Τσικουρίδη για την κατανόηση και την πολύπλευρη στήριξη του στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του έργου.

Ευχαριστώ πολύ τον Μιχάλη Κυπριανού για την επεξεργασία του ήχου και την Κατερίνα Ζυρπιάδου για τον σχεδιασμό του εξωφύλλου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στους ανθρώπους που αποτέλεσαν ουσιαστική πηγή έμπνευσης του ντοκιμαντέρ, στους συμμετέχοντες Αλέκο Τσολάκη, Βαγγέλη Κοχύλη, Δημήτρη Βασιλειάδη, Δημήτρη Καβάζη, Δημήτρη Σφίγγο, Ζωή Τσινιάρη, Ιάκωβο Μωυσιάδη, Κατερίνα Δούκα, Κωνσταντίνο Γκούβα, Λευτέρη Μπάκα, Μάνο Τζανάκη, Μανώλη Πορφυράκη, Περικλή Βραχνό, Παντελή Χατζηκυριάκο και Χρήστο Παππά.

Ευχαριστώ για την φιλοξενία, τους χώρους Τομπουρλίκα, Χορόδεντρο, Πριγκηπέσσα, Το Ανατολικόν, Καφεοινοπωλείον Ελλάς, Χατζή Μπαχτσέ, Γλυκιά Συμμορία, Πήρε και Βραδιάζει και Σπείρα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Μαρίνα, την Αμάντα και τον Νίκο, που με βοήθησαν στην διεξαγωγή των συνεντεύξεων.

Περιεχόμενα

Εξώφυλλο	1
Ευχαριστίες	2
Περιεχόμενα	3
Περίληψη	4
Εισαγωγή	5-6
Μεθοδολογία	7-28
Προεργασία-Προετοιμασία	7
Συμμετέχοντες	7-9
Συνεντεύξεις	9-11
Αποδελτίωση	11-22
Τοποθεσία Γυρισμάτων	22
Εξοπλισμός	22
Επεξεργασία ήχου – μίξη ήχου – μοντάζ	22
Προβλήματα	23-24
Συμπεράσματα	25-27
Επίλογος	28
Βιβλιογραφία	29

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν πτυχιακό πρότζεκτ εκπονήθηκε στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, με επιβλέποντα καθηγητή τον κ. Ελευθέριο Τσικουρίδη και ασχολείται με τη δημιουργία μιας ταινίας τεκμηρίωσης (ντοκιμαντέρ), με τίτλο «Λένε τραγούδια της καρδιάς: οι σημερινοί ρεμπέτες της Θεσσαλονίκης». Η εργασία περιγράφει το περιεχόμενο και τους στόχους του ντοκιμαντέρ καθώς και τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του, μαζί με τα συμπεράσματα και τις δυσκολίες που προέκυψαν.

Σχετικά με το περιεχόμενο, οι θεματικοί άξονες που συνθέτουν το ντοκιμαντέρ είναι η έντονη παρουσία του αστικού λαϊκού τραγουδιού στη διασκέδαση και στη μουσική δημιουργία τη σημερινή εποχή, καθώς και η στάση των νέων απέναντι σε αυτό το φαινόμενο και η πόλη της Θεσσαλονίκης.

Σχετικά με τις μεθόδους, παρατίθεται η διαδικασία των συνεντεύξεων και της οπτικής και ηχητικής κάλυψης των πλάνων σε συνδυασμό με την συνολική επεξεργασία του υλικού (μοντάζ).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του παρόντος πτυχιακού πρότζεκτ είναι η παρουσίαση ενός 50΄ ντοκιμαντέρ για την ρεμπέτικη μουσική πραγματικότητα στη Θεσσαλονίκη σήμερα. Πρόκειται για ένα ντοκιμαντέρ κοινωνιολογικής και καλλιτεχνικής προσέγγισης, με στοιχεία λαογραφικής και πολιτισμικής υφής. Μελετά το παρόν, αντλώντας έμπνευση από το παρελθόν και χτίζοντας θεμέλια για το μέλλον.

Το ρεμπέτικο τραγούδι πρωτοεμφανίζεται στα τέλη του 19ου αιώνα. Γέννημα των ρεμπετών στα αστικά κέντρα της Ελλάδας και θρέμμα των λαϊκών στρωμάτων, το ρεμπέτικο αποκτά την γνώριμη μορφή του περίπου μέχρι την τρίτη δεκαετία του 20ου αιώνα, οπότε παρήκμασε, δίνοντας τη θέση του στο λαϊκό τραγούδι.

Τον 21ο αιώνα, η ρεμπέτικη μουσική παραμένει ζωντανή μέσω των επανεκτελέσεων και χαρακτηρίζεται από πολλούς ως μουσειακό είδος. Η άποψη αυτή βασίζεται στο ότι, εφόσον δεν υφίσταται ρεμπέτικη κοινωνία ήδη από τα μέσα του 20ου αιώνα, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι χτίζεται η ιστορική της συνέχεια. Από την άλλη, αν περιοριστούμε στη μουσικο-μορφολογική προσέγγιση του όρου, στις μέρες μας εντοπίζονται μουσικές δημιουργίες με οργανολόγιο και στίχους που συνάδουν με ορισμένα πλαίσια της ρεμπέτικης μουσικής. Έτσι, γεννιούνται κάποια ερωτήματα. Η ρεμπέτικη μουσική, που αποτελεί κομμάτι της αστικής λαϊκής μουσικής, είναι ένα είδος που μπορεί να συνεχιστεί – εξελιχθεί; Αν ναι, γράφονται σήμερα ρεμπέτικα τραγούδια;

Πέραν των παραπάνω προβληματισμών, στις μέρες μας η διασκέδαση με βάση την αστική λαϊκή μουσική έχει βρει έδαφος για ανθοφορία και μάλιστα φαίνεται να προτιμάται ιδιαίτερα από τους νέους, στον δρόμο, στα καφενεία, στα φεστιβάλ, στα πάρτι, αλλά και μέσω του διαδικτύου με την ευρεία διάδοση παλιών ηχογραφήσεων.

Εδώ προκύπτει το επόμενο ερώτημα: τι είναι αυτό που συγκινεί τη νέα γενιά σε ένα μουσικό είδος χρονολογικά και βιωματικά μακριά της;

Αυτά τα ερωτήματα γεννούν ποικίλες σκέψεις και προβληματισμούς γύρω από την αστική λαϊκή μουσική και καταλήγουν, έπειτα από προσωπικές αναζητήσεις, ανησυχίες και αγάπη για αυτό το είδος μουσικής, να μετουσιώνονται σε συνεντεύξεις. Μουσικοί, ακροατές, συνθέτες και ιδιοκτήτες μουσικών σκηνών της Θεσσαλονίκης καταγράφουν την ύπαρξη του ρεμπέτικου στη ζωή μας. Μαζί ερευνούμε το φαινόμενο και τις συνθήκες που οδήγησαν σε αυτό, υπό το πρίσμα των σύγχρονων κοινωνικών διαστάσεων, αναζητώντας παράλληλα τη σύνδεση με το παρελθόν.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Προεργασία – Προετοιμασία

Η ιδέα του πτυχιακού πρότζεκτ ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2020 και οργανώθηκε συστηματικά μέσα στους επόμενους μήνες. Αρχικά, τέθηκε ο στόχος, δηλαδή η έρευνα γύρω από τη θέση της ρεμπέτικης μουσικής στη Θεσσαλονίκη σήμερα, από τη σκοπιά των μουσικών της εκπροσώπων. Εφόσον υπήρχε διαθέσιμος εξοπλισμός και σχετική ενασχόληση με την δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού, αποφασίστηκε η εργασία να πάρει τη μορφή μιας ταινίας τεκμηρίωσης, δηλαδή ενός ντοκιμαντέρ. Ακολούθησε η αναζήτηση βιβλιογραφικού υλικού με σκοπό την ουσιαστική απόκτηση γνώσεων σε σχέση με την αστική λαϊκή μουσική, τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε πρακτικό – καλλιτεχνικό επίπεδο. Έτσι, χτίστηκε ένα προσχέδιο συνεντεύξεων με πιθανές ερωτήσεις που διαρκώς τροποποιούνταν. Ταυτόχρονα, ξεκίνησε η επικοινωνία με τους συμμετέχοντες, ούτως ώστε να σχεδιαστεί η αρχική δομή της ταινίας. Στα πλαίσια της προετοιμασίας πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακές συναντήσεις με τον υπεύθυνο καθηγητή κ. Ελευθέριο Τσικουρίδη. Υπήρξε συνεννόηση για την επίβλεψη και διαχείριση του πρότζεκτ, βιβλιογραφική και θεωρητική καθοδήγηση, καθώς και παραχώρηση άτυπης συνέντευξης.

Συμμετέχοντες

Το ντοκιμαντέρ είναι βασισμένο σε συνεντεύξεις. Η επιλογή των συνεντευξιαζόμενων, έγινε με βάση την ενεργή ρεμπέτικη μουσική σκηνή της Θεσσαλονίκης. το διάστημα 2020-2021, τις περιόδους άρσης των περιοριστικών μέτρων για την πανδημία Covid-19. Με βάση την χρονική σειρά των συνεντεύξεων, οι συμμετέχοντες, ή αλλιώς, οι σημερινοί ρεμπέτες της Θεσσαλονίκης, είναι οι εξής:

Παντελής Χατζηκυριάκος – μουσικός (κιθάρα) και ιδιοκτήτης ταβέρνας ‘Τομπουρλίκα’

Αλέκος Τσολάκης – μουσικός (τρίχορδο μπουζούκι)

Βαγγέλης Κοχύλης – μουσικός (τρίχορδο μπουζούκι) και συνθέτης

Κατερίνα Δούκα – μουσικός (τραγούδι)

Παππάς – μουσικός (κιθάρα, τρίχορδο μπουζούκι) και συνθέτης

Χρήστος Δημήτρης Σφίγγος – μουσικός (κιθάρα) και ιδιοκτήτης μουσικής σκηνής ‘Πριγκιπέσσα’

Δημήτρης Βασιλειάδης – μουσικός (κανονάκι) και ιδιοκτήτης καφέ-εστιατορίου ‘Το Ανατολικόν’

Κωνσταντίνος Γκούβας – μουσικός (τρίχορδο μπουζούκι)

Δημήτρης Καβάζης – μουσικός (κιθάρα, τραγούδι) και ιδιοκτήτης μπαρ ‘Καφεοινοπωλείον Ελλάς’

Ζωή Τσινιάρη – μουσικός (τραγούδι, κιθάρα) και ιδιοκτήτρια ταβέρνας ‘Χατζή Μπαχτσέ’

Μανώλης Πορφυράκης – μουσικός (κιθάρα, τρίχορδο μπουζούκι) και συνθέτης

Λευτέρης Μπάκας – θαμώνας

Το τραγούδι των τίτλων τέλους ερμηνεύεται από τους Νίκο Πλούμπη (τρίχορδο μπουζούκι) και Αστέρη Βαρβέρη (κιθάρα).

Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις στους:

Περικλής Βραχνός – μουσικός (βιολί)

Ιάκωβος Μωυσιάδης – μουσικός (λάφτα, τραγούδι)

Μάνος Τζανάκης – μουσικός (ούτι, τραγούδι)

Οι συνεντεύξεις αυτές δεν παρουσιάζονται στην ταινία λόγω κακής ποιότητας ήχου.

Συνεντεύξεις

Η σύνταξη του ερωτηματολογίου είχε έναν κοινό κορμό για όλους τους συνεντευξιαζόμενους. Οι διαφορετικές ερωτήσεις προστέθηκαν με βάση την μουσική - επαγγελματική ιδιότητα του εκάστοτε συμμετέχοντα, καθώς και με προσωπική έρευνα γύρω από τη μουσική - επαγγελματική του πορεία.

Παραθέτω το ερωτηματολόγιο.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πότε και πώς ξεκίνησε η αγάπη σας για το ρεμπέτικο τραγούδι;

2. Άποψη για σχολιασμό: Η αστική λαϊκή μουσική είναι ένα είδος που δεν μπορεί να συνεχιστεί - εξελιχθεί, γιατί οριοθετείται με βάση την εποχή και μάλιστα τοποθετείται σε χρονικές περιόδους της ιστορίας με συγκεκριμένες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες.

3. Ποια είναι η γνώμη σας για τις διασκευές σε πρώτες εκτελέσεις ρεμπέτικων τραγουδιών;

4. Πώς εξηγείτε το ενδιαφέρον όλο και περισσότερων νέων για το ρεμπέτικο σήμερα; Γιατί προτιμούν χώρους διασκέδασης με ρεμπέτικες κομπανίες;

5. Πώς είναι η σημερινή κατάσταση στα ρεμπέτικα στέκια της Θεσσαλονίκη τη νύχτα, μετά την πανδημία;

6. Πώς κρίνετε τα μέτρα στήριξης του ΥΠΠΟ προς τους καλλιτέχνες σε περίοδο πανδημίας;

7. Μπορείτε να θυμηθείτε μια ιδιαίτερη μουσική στιγμή - ιστορία που σας συνδέει με το ρεμπέτικο; (προαιρετική)

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Α. ΟΡΓΑΝΟΠΑΙΚΤ(ΡΙ)ΕΣ - ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤ(ΡΙ)ΕΣ

8. Έχετε επηρεαστεί από συγκεκριμένους-ες οργανοπαίκτες - τραγουδιστές-ριες στην τεχνική και το ύφος παιξίματος - τραγουδίσματος σας;

9. Υπάρχει πλέον μεγάλο εύρος διαθέσιμων πληροφορίων στο ίντερνετ σχετικά με την αστική λαϊκή μουσική. Ποια η επίδραση στην μελέτη και εκμάθηση της ρεμπέτικης μουσικής;

10. Παίζετε - τραγουδάτε πιστά πρώτες εκτελέσεις και γιατί;

11. Έχετε παρατηρήσει αν το κοινό απολαμβάνει να ακούει περισσότερο κάποια συγκεκριμένη περίοδο του ρεμπέτικου, κάποιον συνθέτη ή ακόμα και τραγούδι; Πιο συγκεκριμένα, τι θα απαντούσατε για τις νεότερες ηλικίες;

Β. ΣΥΝΘΕΤΕΣ

8α. Πιστεύετε ότι σήμερα μπορούν να γραφτούν ρεμπέτικα τραγούδια;

8β. Πρόκειται για ένα νέο είδος αστικής λαϊκής μουσικής ή αποτελεί σύγχρονη μουσική δημιουργία με στοιχεία εμπνευσμένα από το ρεμπέτικο;

9. Υπάρχουν διακριτά όρια μεταξύ παραδοσιακής, ρεμπέτικης και λαϊκής μουσικής;

10α. Όταν γράφετε μια μελωδία - ένα κομμάτι, ακολουθείτε ένα οργανολόγιο και μια αισθητική προσέγγιση, μουσικής και στίχων;

10β. Από που αντλείτε εικόνες και θεματολογία;

Γ. ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ

8. Πώς πήρατε την απόφαση το μαγαζί σας να γίνει ρεμπέτικο στέκι με ζωντανή μουσική;

9. Γιατί ο κόσμος επιλέγει αυτού του είδους τη διασκέδαση;

10α. Παρατηρείτε τακτικούς θαμώνες τις βραδιές με ρεμπέτικη μουσική;

10β. Παρατηρείτε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες ή και συγκεκριμένο κοινωνικό προφίλ; (π.χ. φοιτητές, οικογένειες κλπ)

Δ. ΘΑΜΩΝΕΣ

Διατυπώθηκαν συνδυαστικές ερωτήσεις των προηγούμενων κατηγοριών, υπό το πρίσμα του ακροατή.

Αποδελτίωση

Παντελής Χατζηκυριάκος

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην ταβέρνα 'Τομπουρλίκα'.

Ο Παντελής είναι ιδιοκτήτης της ταβέρνας και μουσικός, παίζει τρίχορδο μπουζούκι. Με καταγωγή από τη Θεσσαλονίκη, το ενδιαφέρον του για το λαϊκό τραγούδι ξεκίνησε σε μικρή ηλικία, με ακούσματα από το σπίτι. Αποσαφηνίσαμε τις έννοιες του ρεμπέτικου και λαϊκού τραγουδιού. Στη δεκαετία του '80, το ρεμπέτικο

ήταν χαρακτηριστικό του αντιεξουσιαστικού χώρου. Η πορεία του σε αυτό το είδος μουσικής, ξεκίνησε με την επαφή του με τις πρώτες εκτελέσεις και τα τραγούδια του Μάρκου Βαμβακάρη. Μαζί με την αγάπη για τα ρεμπέτικα, υπήρχε και μεγάλη αγάπη για την ταβέρνα, όμως οι ιδιοκτήτες δεν φιλοξενούσαν τέτοια ζωντανά μουσικά προγράμματα. Έτσι, ήρθε η απόφαση, μαζί με τον συμμαθητή του Θανάση Χαλκιά, να φτιάξουν ένα χώρο, όπου θα έπαιζαν το αγαπημένο τους μουσικό είδος. Το 1991 άνοιξαν την ταβέρνα 'Τομπουρλίκα'. Ο Παντελής, θεωρεί ότι το νεο-ποπ, είναι η μουσική έκφραση με την μεγαλύτερη απήχηση στο κοινό σήμερα και ιδιαίτερα στις νεαρές ηλικίες, πράγμα που τον βρίσκει αντίθετο. Η 'Τομπουρλίκα' λειτουργεί 30 χρόνια τώρα κι έχει σταθερούς θαμώνες. Το ηλικιακό προφίλ των θαμώνων ποικίλει, γιατί στους παλαιότερους πελάτες έχουν προστεθεί νέοι, κυρίως, φοιτητές που πρόσφατα ανακάλυψαν το μαγαζί. Αναφέρει ότι η ρεμπέτικη μουσική συγκινεί και προσεγγίζεται με διαφορετικό τρόπο, από κάθε γενιά. Στο διάστημα επαναλειτουργίας της εστίασης, μετά τα περιοριστικά μέτρα της πανδημίας Covid-19, παρατήρησε μεγάλη προσέλευση κόσμου στην ταβέρνα, με όρεξη για ακρόαση. Αναφέρει ότι η μουσική σκηνή των νέων παικτών είναι τεχνικά δυνατή και ασχολείται πολύ με την μεταπολεμική περίοδο του ρεμπέτικου. Στα τέλη του '80, γνωρίστηκε με δύο μεγάλους μουσικούς στον Βόλο, τους αδερφούς Μιλάνο και διδάχθηκε πολλά, τόσο παικτικά, όσο και για τον λαϊκό πολιτισμό. Τέλος, αναφέρεται στην γνωριμία του με τον Παύλο Γεραμάνη.

Αλέκος Τσολάκης – Βαγγέλης Κοχύλης

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε εξωτερικό χώρο, στην περιοχή του Επταπυργίου.

Ο Αλέκος είναι μουσικός, παίζει τρίχορδο μπουζούκι. Πάντοτε υπήρχε το στοιχείο της αστικής λαϊκής μουσικής στο σπίτι του, αλλά καθοριστικό ρόλο έπαιξαν κάποιες πρώτες εκτελέσεις τραγουδιών του Μάρκου Βαμβακάρη που άκουσε στην ηλικία των 14. Έχει πολλά στοιχεία από διάφορους οργανοπαίκτες, μέσω των οποίων έμαθε να παίζει μπουζούκι, καθώς είναι αυτοδίδακτος. Θεωρεί ότι το διαδίκτυο βοηθά σημαντικά την εξέλιξη ενός μουσικού, χάρη στις προσβάσιμες και καθαρές ηχογραφήσεις, καθώς και την πληθώρα πληροφοριών. Θέλει να τραγουδά και να παίζει πιστά τις πρώτες εκτελέσεις, παρόλο που δεν γίνεται στο ακέραιο. Όπως ο ίδιος λέει, δεν μπορούμε να αποδώσουμε ακριβώς το χρώμα των πρώτων εκτελέσεων και οι τάσεις στην τεχνική του μπουζουκιού είναι διαφορετικές σήμερα. Έτσι, θεωρεί ότι οδηγούμαστε αναπόφευκτα σε διασκευές, εφόσον βάζουμε δικά μας στοιχεία στα τραγούδια. Χαρακτηρίζει λαϊκά σύγχρονα τραγούδια, τις περισσότερες μουσικές δημιουργίες του σήμερα, γύρω από τις αστικές λαϊκές φόρμες. Όπως ο ίδιος λέει, αν κληθεί να συνθέσει ένα κομμάτι με ρεμπέτικο ύφος, δεν θα σκεφτεί σε καμία περίπτωση, πως πρέπει να μοιάζει με τα κομμάτια που έγραφαν εκείνη την εποχή. Δεν πιστεύει πως οι θαμώνες αναζητούν εμμονικά κάποιο συγκεκριμένο στυλ του ρεμπέτικου, αλλά οι περισσότεροι γοητεύονται από την Πειραιώτικη Σχολή. Όσον αφορά το ενδιαφέρον των νέων για την ρεμπέτικη μουσική, πιστεύει ότι οφείλεται στην αμεσότητα, την αλήθεια και την καθαρότητα των νοημάτων αυτού του μουσικού είδους. Βέβαια, προσθέτει ότι η διασκέδαση με βάση το ρεμπέτικο είναι σε ένα βαθμό μόδα. Έπειτα, συζητήσαμε για τα τεράστια προβλήματα που προέκυψαν στον κλάδο της μουσικής και τα ανεπαρκή μέτρα στήριξης του κράτους προς τους καλλιτέχνες, εν μέσω πανδημίας.

Ο Βαγγέλης είναι συνθέτης και μουσικός, παίζει τρίχορδο μπουζούκι. Γεννήθηκε στην Σκόπελο, που έχει παράδοση στο ρεμπέτικο τραγούδι και ήρθε από πολύ μικρή

ηλικία σε επαφή με τον μπαγλαμά, τον τζουρά και το μπουζούκι. Θεωρεί ότι δεν υπάρχει ρεμπέτικο τραγούδι σήμερα, διότι δεν υπάρχουν τα αντίστοιχα βιώματα. Πιστεύει πως, στις μέρες μας, γράφεται ένα αστικό λαϊκό τραγούδι, που παρουσιάζει όλες τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της τώρα εποχής. Όταν ο ίδιος συνθέτει ένα κομμάτι, δεν βασίζεται σε κάποια συγκεκριμένη διαδικασία. Όσον αφορά τις μουσικές προτιμήσεις των θαμώνων, αναφέρει ότι καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τα μαγαζιά και τις μουσικές κομπανίες που τα πλαισιώνουν. Υποστηρίζει ότι μια καλή διασκευή οφείλει να μην αλλοιώνει το ύφος της πρώτης εκτέλεσης. Πιστεύει ότι το ρεμπέτικο ως τρόπος διασκέδασης προτιμάται από τους νέους για την διαφορετικότητα του σε σχέση με τα σημερινά μουσικά πρότυπα. Σχολιάσαμε την έντονη διάθεση, τόσο των μουσικών, όσο και των ακροατών μετά την επαναλειτουργία των χώρων εστίασης με ζωντανή μουσική. Τέλος, έγινε σαφής η απογοήτευση του σχετικά με τα μέτρα στήριξης των καλλιτεχνών, το διάστημα της πανδημίας.

Κατερίνα Δούκα – Χρήστος Παππάς

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο εργαστήρι χορού και μουσικής ‘Χορόδεντρο’.

Η Κατερίνα είναι τραγουδίστρια παραδοσιακής και ρεμπέτικης μουσικής. Είχε ακούσματα ρεμπέτικης μουσικής από νεαρή ηλικία και αργότερα ήρθε σε επαφή με τις πρώτες εκτελέσεις των τραγουδιών. Μελετά πιστά τις πρώτες εκτελέσεις, αλλά ερμηνεύει τα τραγούδια με το δικό της ύφος. Αναφέρει ότι ο μιμητισμός, όταν βρίσκεσαι στη διαδικασία εκμάθησης ενός τραγουδιού, είναι αναπόφευκτος και έχει επηρεαστεί από όλες τις τραγουδίστριες αυτού του ρεπερτορίου, με ιδιαίτερη αγάπη στην Μαρίκα Παπαγκίκα και στην Στέλλα Χασκίλ. Θεωρεί ότι το μεγάλο εύρος

πληροφοριών και ηχογραφήσεων του διαδικτύου, εξυπηρετεί, τόσο τους μουσικούς, όσο και τους ακροατές. Υποστηρίζει ότι το κριτήριο για το αν της αρέσει μια διασκευή είναι καθαρά αισθητικό. Σχολιάζει ότι η ρεμπέτικη μουσική, σήμερα, δεν είναι νεκρή. Σε σχέση με τις μουσικές προτιμήσεις του κοινού γύρω από το ρεμπέτικο, λέει ότι καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από γνωστές επανεκτελέσεις. Απολαμβάνει, βέβαια, να τραγουδά σπάνια τραγούδια. Επιπλέον, νομίζει πως οι νέοι άνθρωποι έχουν έρθει σε επαφή με το ρεμπέτικο και μέσω των σπουδών τους σε μουσικά πανεπιστήμια. Σχολιάζει πως αυτό που αναδεικνύει την αστική λαϊκή μουσική, είναι ο συνδυασμός στίχου και μουσικής, καθώς και η αίσθηση του οικείου. Ακόμη, αναφέρεται στην μεγάλη συσπείρωση των μουσικών, λόγω της αδυναμίας των μέτρων στήριξης του ΥΠΠΟ, κατά την διάρκεια της πανδημίας Τέλος, εξιστορεί στιγμές, όπου δύο θαμώνες χόρεψαν με μεράκι, όπως χαρακτηριστικά λέει, πράγμα που την μετέφερε στον χρόνο και την συγκίνησε.

Ο Χρήστος είναι συνθέτης και μουσικός – οργανοπαίκτης. Η ενασχόλησή του με την αστική λαϊκή μουσική και η προσωπική έρευνα ξεκίνησε όταν έλαβε δώρο ένα μπουζούκι, ενώ σπούδαζε σύνθεση στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης. Ανακάλυψε έναν κόσμο με πλούσιους ήχους και καταπληκτικές ιστορίες στους στίχους. Άρχισε να επεξεργάζεται τις φόρμες των τραγουδιών και να γράφει δικά του τραγούδια, που ερμήνευαν με την κομπανία των Πλήρη Ντάξει. Θεωρεί ότι η λαϊκή μουσική έχει μια συνέχεια κι ότι μπορούν να γραφτούν σύγχρονα τραγούδια με στοιχεία που έχουμε παραλάβει από τους παλαιότερους, ως φορείς μια παράδοσης. Υποστηρίζει ότι υπάρχουν όρια μεταξύ παραδοσιακής, ρεμπέτικης και λαϊκής μουσικής, αλλά όχι τόσο διακριτά, όσον αφορά τη μουσική. Οι κύριες διαφορές εντοπίζονται στην θεματολογία των στίχων. Όταν ο Χρήστος συνθέτει δικά του τραγούδια αντλεί στοιχεία από το πλούσιο ρυθμολόγιο των ελληνικών χορών, καθώς και από μουσικές κλίμακες που

υπάρχουν κατά παράδοση. Όσον αφορά τη θεματολογία των στίχων, προκύπτει μέσω της καθημερινότητας και των ερεθισμάτων του. Είναι λάτρης των πρώτων εκτελέσεων, μπορεί όμως, ακόμα και πάνω σε αυτή τη βάση, να προκύψει κάποια διασκευή. Η άποψή του για τις διασκευές είναι ότι είναι καλές εφόσον προκύπτουν από ενδελεχή έρευνα πάνω στο πρωτογενές υλικό. Αναφέρει ότι οι ρεμπέτικες και λαϊκές κομπανίες είναι ένα διεθνές φαινόμενο και η άποψη ότι πρόκειται για ένα μουσικό είδος που έχει γίνει μόδα, τον βρίσκει αντίθετο. Όπως λέει χαρακτηριστικά, η αστική λαϊκή μουσική είναι άμεση στον καθένα, τον κάνει να προβληματίζεται, να διασκεδάζει και να περνά ωραία. Εντοπίζει τις προτιμήσεις του κοινού στο Σμυρναίικο τραγούδι και στην Πειραιώτικη σχολή. Επιπλέον, σχολιάζει ότι οι προσπάθειες των καλλιτεχνών έβρισκαν πάντοτε εμπόδια και ότι η τέχνη που προωθεί το κράτος είναι τουριστική. Τέλος, εξιστορεί το πως έγραψε το τραγούδι των Πλήρη Ντάξει, 'Τα δάνεια'.

Δημήτρης Σφίγγος

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στη μουσική σκηνή 'Πριγκηπέσσα'.

Ο Δημήτρης είναι ιδιοκτήτης της μουσικής σκηνής και μουσικός, παίζει κιθάρα. Αφορμή για την ενασχόληση του με το ρεμπέτικο τραγούδι, σε μικρή ηλικία, ήταν, τόσο τα ακούσματα από την οικογένεια, όσο και η μεγάλη διάδοση του είδους την εποχή που άνθιζε. Το 2001, προέκυψε η ιδέα για τη δημιουργία της μουσικής σκηνής 'Πριγκιπέσσα', με τον συνεργάτη του Δημήτρη Μυστακίδη. Θεωρεί ότι είναι μικρό το ποσοστό που ασχολείται με αυτό το είδος, που σταδιακά αρχίζει να μεγαλώνει, κυρίως χάρη στην λειτουργία μουσικών πανεπιστημίων με παραδοσιακές κατευθύνσεις. Παρατηρεί πιστούς τακτικούς θαμώνες στο μαγαζί και το ηλικιακό προφίλ ποικίλει. Υποστηρίζει ότι η αστική λαϊκή μουσική είναι ζώσα, μιας και η μουσική της φόρμα

υπάρχει ακόμα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, η αλήθεια του λαϊκού τραγουδιού μένει χαραγμένη στη συλλογική μνήμη. Σε σχέση με τις αυθεντικές εκτελέσεις, τις χαρακτηρίζει ως παρτιτούρες. Χαρακτηρίζει τη γνώμη του για τις διασκευές πρώτων εκτελέσεων αυστηρή και μιλά για μια τάση επιτηδευμένης δυτικοποίησης. Τέλος, συζητήσαμε για τα εργασιακά δικαιώματα των καλλιτεχνών και την τρέχουσα κατάσταση των σωματείων.

Δημήτρης Βασιλειάδης

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο καφέ-εστιατόριο 'Το Ανατολικόν'.

Ο Δημήτρης είναι ιδιοκτήτης του καφέ-εστιατορίου και μουσικός, παίζει κανονάκι. Ιδιαίτερη αγάπη του, η μουσική του Καφέ-Αμάν, την οποία και διαχωρίζει από το ρεμπέτικο. Στην αρχή, συζητήσαμε για την ιστορική διαδρομή του Σμυρναίικου τραγουδιού και την σχέση του με το αστικό λαϊκό τραγούδι. Ο Δημήτρης αναφέρει ότι πρόκειται για μια συγχώνευση δύο διαφορετικών μουσικών ειδών. Στη συνέχεια, υποστηρίζει πως ο όρος παραδοσιακή μουσική, δεν τον βρίσκει σύμφωνο και είναι προτιμότερο να αναφερόμαστε σε αυτό το μουσικό είδος ως δημοτικό τραγούδι, αστική λαϊκή μουσική ή ακόμα και παλαιά μουσική. Αναφέρει πως υπήρξε μεγάλο κενό στην παράδοση της Ελλάδας, λόγω της συστηματικής δίωξης του λαϊκού πολιτισμού, μεταξύ αυτών και η μουσική, καθώς και λόγω της δυτικοποίησης. Όσον αφορά 'Το Ανατολικον', η κεντρική ιδέα ήταν να γίνει ένας ρωμαίικος χανές. Έχει σταθερούς θαμώνες όλων των ηλικιών. Όσον αφορά τη ρεμπέτικη μουσική, θεωρεί ότι αποτελεί την τελευταία γνήσια λαϊκή καλλιτεχνική έκφραση που υπήρξε ιστορικά στον ελλαδικό χώρο και την ελληνική κουλτούρα, γενικότερα. Κλείνοντας, εξιστορεί βραδιές όπου

θαμώνες διαφορετικών εθνικοτήτων, που θεωρητικά πρόκειται για ανθρώπους εχθρικών μεταξύ τους κρατών, συνυπήρχαν και διασκέδαζαν αρμονικά.

Κωνσταντίνος Γκούβας – Δημήτρης Καβάζης

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο μπαρ 'Καφεοινοπωλείον Ελλάς'.

Ο Κωνσταντίνος είναι μουσικός, παίζει τρίχορδο μπουζούκι και είναι πρόεδρος του Πανελλήνιου Μουσικού Συλλόγου στο Παράρτημα της Θεσσαλονίκης. Στην ηλικία των 19, ασχολήθηκε για πρώτη φορά με το μπουζούκι και την αστική λαϊκή μουσική, καθώς μέχρι τότε είχε διαφορετικά ακούσματα και προερχόταν από άλλες σπουδές. Για τον Κωνσταντίνο, κάθε οργανοπαίκτης είναι ένα σχολείο. Αναφέρεται στο groove του Βαμβακάρη, στην αναλυτικότητα του Χιώτη και του Μητσάκη και στην αρρυθμία του Τσιτσάνη στις πενιές του. Αναγνωρίζει έναν τεράστιο διαδικτυακό πλούτο πληροφοριών, που όμως μπορεί να οδηγήσει σε αδυναμία εμβάθυνσης της γνώσης. Προσπαθεί να παίζει πιστά τις πρώτες εκτελέσεις, όσον αφορά τις νότες, τις αξίες, το χρώμα και το πνεύμα του τραγουδιού, βάζοντας κάποιες φορές δικά του στοιχεία. Θεωρεί αξεπέραστο τον δίσκο του Χατζιδάκι 'Ο σκληρός Απρίλης του 45' και δεν είναι αρνητικός με τις διασκευές, αλλά έχει ενδοιασμούς στο να προσαρμόζεται το ρεμπέτικο σε κάτι εμπορικό, σήμερα. Υποστηρίζει ότι το ρεμπέτικο είναι κοινωνικό τραγούδι και σήμερα δεν μπορεί να υπάρξει με τους ίδιους όρους. Βέβαια, πιστεύει πως υπάρχει καλή δημιουργία στα πρότυπα και στα καλούπια, σε πλαίσια αναπαραγωγής και ανάγκης έκφρασης της αστικής λαϊκής μουσικής. Χαίρεται να βλέπει νέους θαμώνες στα μαγαζιά, από οποιονδήποτε μουσικό κόσμο κι αν προέρχονται. Κλείνοντας, σχολιάζει τα προβλήματα που προέκυψαν στους μουσικούς λόγω της πανδημίας, αφού πρόκειται για εργασία που στηρίζεται σε δια ζώσης συνθήκες και

κρίνει την διαχείριση ανεπαρκή. Τέλος, μιλά για τον μεγάλο αγώνα και την συσπείρωση των μουσικών στα καλλιτεχνικά σωματεία.

Ο Δημήτρης είναι ιδιοκτήτης του μπαρ και μουσικός, παίζει κιθάρα. Το μικρόβιο του ρεμπέτικου, όπως χαρακτηριστικά λέει, μπήκε από τους γονείς του, οι οποίοι είχαν καταγωγή από την Μικρά Ασία. Έπαιξε πρώτη φορά κιθάρα στην ηλικία των 6. Όταν τον ρώτησα πώς αποφάσισε να ανοίξει ένα ρεμπέτικο στέκι, μου απάντησε πως μοναδικός σκοπός του ήταν η μουσική. Χαίρεται που οι νέοι έχουν έρθει σε επαφή με την αστική λαϊκή μουσική και αναφέρεται στη χρήση και τις δυνατότητες του διαδικτύου. Βλέπει στα νέα παιδιά μια σπίθα, που σε συνδυασμό με τις γνώσεις που αποκτούν σε τόσο μικρή ηλικία, θα τους δώσει δύναμη και εμπειρία. Ο ρεμπέτης, λέει, είναι σαν το αηδόνι, όταν θα πάψουν να υπάρχουν αηδόνια σε αυτή τη γη, τότε θα πάψουν να υπάρχουν και ρεμπέτες. Όταν του ζήτησα να κάνει ένα σχόλιο για τα μέτρα στήριξης των καλλιτεχνών από το ΥΠΠΟ, εν μέσω πανδημίας, μου απάντησε με μια φράση του Πυθαγόρα. Άμα θες να δεις το κράτος, λέει, άκου τη μουσική που ακούνε. Τέλος, μου αφηγήθηκε μια ιστορία σε ένα μουσικό πάλκο της Βέροιας.

Ζωή Τσινιάρη – Μανώλης Πορφυράκης

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην ταβέρνα 'Χατζή Μπαχτσέ'

Η Ζωή είναι ιδιοκτήτρια της ταβέρνας και μουσικός – τραγουδίστρια, παίζει κιθάρα. Η αγάπη της για το ρεμπέτικο ξεκινά στην ηλικία των 12, όταν άνοιξαν το 'Χατζή Μπαχτσέ' με την μητέρα και τη θεία της. Η περισσότερη τριβή έρχεται στα 23 της χρόνια, όταν συνεργάστηκε με άτομα που ήταν ήδη στον χώρο του ρεμπέτικου. Μελέτησε αρκετά διάφορες ερμηνεύτριες του ρεμπέτικου και σίγουρα επηρεάστηκε στην τεχνική και το ύφος τραγουδίσματος. Της αρέσει πολύ το ύφος των πρώτων

εκτελέσεων και δεν έχει κάποια προτίμηση σε διασκευή. Υποστηρίζει ότι το ρεμπέτικο οριοθετείται σε συγκεκριμένη εποχή, αλλά το λαϊκό τραγούδι μπορεί να συνεχίσει να γράφεται, με κάθε ερέθισμα που έχει κάθε εποχή. Την έχει απασχολήσει η στροφή των νέων στο ρεμπέτικο και υποθέτει πως είναι απόρροια της άμεσης επαφής του μουσικού με τον ακροατή στην ταβέρνα, καθώς και η οικονομική κρίση. Προσθέτει πως ο στίχος αυτού του είδους μουσικής βρίσκει απαντήσεις και στο σήμερα. Σύμφωνα με τη Ζωή, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες προτιμήσεις συνθετών και εποχών του ρεμπέτικου από τους θαμώνες. Μετά τα πρώτα περιοριστικά μέτρα της πανδημίας, παρατήρησε ότι ο κόσμος ήταν αρκετά μουδιασμένος, παρόλο που το μαγαζί ήταν γεμάτο. Μετά τα δεύτερα περιοριστικά μέτρα, παρατήρησε περισσότερη ενέργεια και όρεξη, ότι ο κόσμος πεθύμησε την επαφή με τη μουσική και την ταβέρνα. Τέλος, μου μίλησε για δύο φιγούρες ανθρώπων άλλης εποχής, όπως ακριβώς είπε, που σε μεταφέρουν πίσω στον χρόνο με την ενέργεια και την προσωπικότητα τους, χορεύοντας και τραγουδώντας σαν ρεμπέτες.

Ο Μανώλης είναι συνθέτης και μουσικός, παίζει κιθάρα και τρίχορδο μπουζούκι. Ο έρωτας για το ρεμπέτικο ξεκίνησε γύρω στα 21 του χρόνια, όταν ήρθε σε επαφή με τις αυθεντικές εκτελέσεις των τραγουδιών. Όταν ερμηνεύει, προσεγγίζει κάθε τραγούδι με βάση τον ερμηνευτή. Υποστηρίζει ότι στη σημερινή εποχή μπορεί να υπάρξει ρεμπέτικη μουσική δημιουργία, όσον αφορά το ύφος. Συγκεκριμένα, λέει, πως αν δεις το ρεμπέτικο ως τι είναι, δηλαδή ως λαϊκό τραγούδι, φυσικά και υπάρχει εξέλιξη του, εφόσον υπάρχει λαός. Ο Μανώλης, πιστεύει πως οι νέοι ακούν σήμερα ρεμπέτικο λόγω της ευθύτητας και της επαναστατικής του φύσης, που δύσκολα θα σε αφήσουν αδιάφορο. Το σχόλιό του σε σχέση με την πανδημία, ήταν ότι στο κοινό, έχει λείψει η ζωντανή μουσική, ο χορός και η διασκέδαση. Τέλος, θυμάται την πρώτη φορά που συνεργάστηκε με τον Αγάθωνα.

Λευτέρης Μπάκας

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην ταβέρνα 'Χατζή Μπαχτσέ'.

Ο Λευτέρης είναι θαμώνας σε ρεμπέτικα μουσικά πάλκα από τότε που σπούδαζε στην Ιατρική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου. Ξεκίνησε να ακούει ρεμπέτικη μουσική από 7 ετών, με τον πατέρα του και μετέπειτα με φίλους. Στα φοιτητικά του χρόνια, λόγω του δικτατορικού πολιτεύματος, η πρόσβαση στο λαϊκό τραγούδι ήταν πιο εύκολη σε σχέση με το πολιτικό, το οποίο ήταν εγκλωβισμένο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, τα στοιχεία που τον κέρδισαν σε αυτό το είδος μουσικής ήταν το συναίσθημα, η φιλοσοφία που κρύβει μέσα και η ιστορία του κάθε τραγουδιού. Μιλά για τον αυθεντικό πόνο και την αλήθεια του ρεμπέτικου και λαϊκού τραγουδιού. Η άποψη ότι ο όρος ρεμπέτικο ως έννοια περιορίζεται σε κάποια χρονικά όρια τον βρίσκει σύμφωνο, με τις αλλαγές των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών να αλλάζουν την μορφή του, διατηρώντας όμως το πνεύμα και την θεματολογία του. Δεν είναι σίγουρος για το αν μπορούν να γραφτούν σήμερα ρεμπέτικα τραγούδια, με τη μορφή και το ύφος που αναφέρονται στην ιστορία του ρεμπέτικου τραγουδιού, αλλά πιο εύκολα μπορεί να γραφτεί λαϊκή μουσική. Καταλήγει στο ότι η μουσική είναι μία και ενιαία, απλά διαχωρίζουμε τους όρους. Παρατηρεί μια στροφή των νέων σε χώρους διασκέδασης με ρεμπέτικες κομπανίες, γιατί βρίσκονται σε μια διαδικασία προβληματισμού και σε μια διάθεση ανακάλυψης, ιδιαίτερα σπάνιων τραγουδιών. Ακόμη, μιλάει για την χαρμολύπη των τραγουδιών, δηλαδή την λύπη που γίνεται χαρά μέσω του ιδιαίτερου στίχου και των χαρακτηριστικών μουσικών δρόμων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Λευτέρης διατηρεί πληθώρα ηχογραφήσεων γύρω από την αστική λαϊκή μουσική, εδώ και πολλά χρόνια.

Τα γυρίσματα με τους *Ιάκωβο Μωυσιάδη*, *Μάνο Τζανάκη* και *Περικλή Βραχνό* έλαβαν χώρα στο καφέ-εστιατόριο 'Γλυκιά Συμμορία'.

Τα γυρίσματα των τίτλων τέλους με τους *Νίκο Πλούμπη* και *Αστέρη Βαρβέρη* έλαβαν χώρο στο καφέ-εστιατόριο 'Το Ανατολικόν'.

Οι λήψεις των πλάνων έγιναν σε τοποθεσίες μέσα στην πόλη της Θεσσαλονίκης, σε εξωτερικούς και ημιυπαίθριους χώρους. Τηρήθηκαν όλα τα μέτρα που επιβάλλουν τα υγειονομικά πρωτόκολλα της πανδημίας Covid-19.

Εξοπλισμός

Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιήθηκε αποτελείται από μια επαγγελματική κάμερα, έναν ψηφιακό εγγραφέα ήχου, ένα τρίποδο κάμερας κι ένα αυτοσχέδιο boom.

Επεξεργασία ήχου – μίξη ήχου – μοντάζ

Η επεξεργασία του ήχου των συνεντεύξεων και των τραγουδιών πραγματοποιήθηκε από τον Μιχάλη Κυπριανού, φοιτητή του Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, σε home studio.

Το μοντάζ και η μίξη του ήχου πραγματοποιήθηκαν από την Ίρις Μολυβδά, με την χρήση του Adobe Premiere Pro. Αξιοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό το διαδίκτυο, για την αναζήτηση οδηγιών χρήσης του προγράμματος επεξεργασίας Adobe Premiere Pro, άλλα και γενικότερα για την εύρεση πληροφοριών σε σχέση με την τέχνη του ντοκιμαντέρ και την χρήση τεχνικών εργαλείων και μεθόδων επεξεργασίας εικόνας και ήχου.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Κατά την διάρκεια παραγωγής του πτυχιακού πρότζεκτ εμφανίστηκαν προβλήματα που έχρηζαν αντιμετώπισης και επίλυσης. Η βασικότερη δυσκολία ήταν οι διαρκείς τροποποιήσεις των συνθηκών εργασίας, που προέκυπταν σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα υγειονομικά πρωτόκολλα για την πανδημία του Covid-19. Λόγω της απαγόρευσης της κυκλοφορίας και των φυσικών συναθροίσεων, πραγματοποιήθηκαν διάφορες αλλαγές σχετικά με τις ημερομηνίες και τους χώρους διεξαγωγής των συνεντεύξεων.

Οι συνθήκες της εποχής περιόρισαν σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο τα χρονικά περιθώρια διεξαγωγής των συνεντεύξεων, αλλά και την εξασφάλιση επαρκούς οπτικοακουστικού υλικού. Οι μουσικές σκηνές και οι χώροι εστίασης με ζωντανή μουσική επαναλειτούργησαν περί τα μέσα Ιουνίου, δυσχεραίνοντας έτσι τον αρχικό σχεδιασμό.

Επιπλέον, το ντοκιμαντέρ είναι ένα είδος ταινίας που εκ φύσεως επιδιώκει να αιχμαλωτίσει τη στιγμή, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε ασταθή πλάνα και κακό ηχητικό υλικό. Όσον αφορά τα τεχνικά προβλήματα, αντιμετωπίστηκαν σε μεγάλο βαθμό μέσω της επεξεργασίας του ήχου και της εικόνας. Δυστυχώς, δύο συνεντεύξεις δεν παρουσιάζονται στην ταινία λόγω θορύβου και ηχητικών παρεμβολών που δεν δύνανται επιδιόρθωσης, τουλάχιστον σε ικανοποιητικό βαθμό.

Από τη μία, η κοινωνιολογική και καλλιτεχνική έρευνα με λαογραφικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις ήταν κάτι οικείο, μιας και στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης προσφέρονται αρκετά μαθήματα που παρέχουν τα αντίστοιχα εφόδια για την πραγματοποίησή της. Από την άλλη, η δημιουργία μιας ταινίας τεκμηρίωσης ήταν ιδιαίτερη πρόκληση, καθώς οι γνώσεις μου πάνω στο αντικείμενο του κινηματογράφου

ήταν περιορισμένες. Έτσι, ακόμα και μέσα από τα αναπόφευκτα λάθη και τις μη αναμενόμενες δυσκολίες που προέκυψαν, αποκόμισα όχι μόνο πολύτιμη εμπειρία αλλά και ιδέες για μελλοντικές δημιουργίες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ταινία τεκμηρίωσης που δημιουργήθηκε είναι μια πρώτη προσπάθεια εξερεύνησης και προσωπικής αναζήτησης γύρω από τη ρεμπέτικη μουσική, μέσω της κινηματογράφησης των σημερινών ρεμπετών της Θεσσαλονίκης. Οι γνώσεις και οι εμπειρίες των συμμετεχόντων, προσέφεραν ένα πλούσιο υλικό και απάντησαν σε πολλά ερωτήματα και προβληματισμούς μου, όχι μόνο σε σχέση με τους θεματικούς άξονες του ντοκιμαντέρ, αλλά και πέρα από αυτούς, γεννώντας νέες σκέψεις και ιδέες. Μετά την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων, επιχείρησα να απαντήσω στα ερωτήματα που είχα θέσει κατά τον σχεδιασμό του πτυχιακού πρότζεκτ, πράγμα που με οδήγησε στα παρακάτω συμπεράσματα.

Κατά τη γνώμη μου, η αστική λαϊκή μουσική είναι ένα μουσικό είδος το οποίο ανεξάρτητα από τη χρονική καμπή που θα μελετηθεί, παραμένει ζωντανό και συνεχίζει να εξελίσσεται, εφόσον υπάρχει λαός. Σίγουρα, δεν μπορούμε να συγκρίνουμε τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που το πλαισιώνουν, ανά το πέρασμα του χρόνου. Παρόλα αυτά, η βάση, οι μουσικές φόρμες, τα ρυθμολογικά στοιχεία και η αισθητική διάσταση αυτής της μουσικής διατηρείται σε μεγάλο βαθμό, πράγμα που την καθιστά ζώσα.

Παρατηρώ, επίσης, ότι ο όρος ρεμπέτικο τραγούδι, προβλημάτισε – και θα προβληματίζει – όσους εξερευνούν τους διάφορους τομείς της αστικής λαϊκής μουσικής. Κατά την γνώμη μου, εφόσον είναι αναπόσπαστο κομμάτι της αστικής λαϊκής μουσικής, διατηρείται εξίσου ζωντανό. Γενικότερα, μπορεί ο όρος αυτός να αφορά συγκεκριμένα τραγούδια που φέρουν αυτή την ετικέτα με βάση τον συνθέτη, το ύφος και την αισθητική τους προσέγγιση, αλλά πιστεύω ότι αυτή η ονομασία, αποδόθηκε προκειμένου να διευκολυνθεί η μελέτη του ευρύτερου και ανεξάντλητου

φάσματος της αστικής λαϊκής μουσικής, πράγμα που δεν το αποκλείει από τη σημερινή πραγματικότητα. Σε σχέση με τα παραπάνω, το ρεμπέτικο εξακολουθεί να ακούγεται μέσα από τους ανθρώπους που το αναπαράγουν, αλλά αν έπρεπε να προσδιορίσουμε μία σύγχρονη σύνθεση με ρεμπέτικο άκουσμα, ίσως θα έπρεπε να την ονομάσουμε σύγχρονη αστική λαϊκή μουσική δημιουργία, με στοιχεία εμπνευσμένα από το ρεμπέτικο τραγούδι.

Ταυτόχρονα, παρατηρώ μια μεγάλη στροφή των νέων στη ρεμπέτικη μουσική, τόσο όσον αφορά τον τρόπο διασκέδασης, όσο και τα πλαίσια της επαγγελματικής ενασχόλησης με αυτή. Σίγουρα, η ύπαρξη μουσικών πανεπιστημίων με κατευθύνσεις γύρω από την αστική λαϊκή μουσική επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την βαθύτερη ανακάλυψη του αντικειμένου, σε σχέση με την απόκτηση ουσιαστικών γνώσεων και μουσικών εμπειριών. Επιπλέον, η ταχύτατη διάδοση πληθώρας μουσικών πληροφορίων μέσω του διαδικτύου, αποτελεί ακόμα έναν σημαντικό παράγοντα ευρύτερης αποδοχής και συχνότερης επαφής με το είδος. Προσωπικά, πιστεύω ότι μια εξίσου σημαντική συνθήκη που αντανακλά την άνοδο του ρεμπέτικου και συγκεκριμένα των χώρων με ζωντανή ρεμπέτικη μουσική, είναι η συγκινησιακή του ιδιότητα. Πρόκειται για ένα μουσικό είδος με αμεσότητα, αυθεντικότητα, οικείο μουσικό άκουσμα λόγω της μεγάλης του πορείας στον ελλαδικό χώρο και ιστορίες που συγκινούν διαχρονικά.

Τέλος, παραθέτω ένα κείμενο που έγραψα με βάση τα παραπάνω, το οποίο χρησιμοποιήθηκε και ως προφορική αφήγηση (σπικάζ) στο τέλος του ντοκιμαντέρ. Συνοψίζει την συνολική εμπειρία που αποκόμισα από τον κόσμο της ρεμπέτικης μουσικής πραγματικότητας πριν και μετά την δημιουργία του έργου και περιγράφει με μεγάλη ακρίβεια τα συμπεράσματα μου, που ήρθαν να επισφραγίσουν την ερευνητική διάσταση του πτυχιακού πρότζεκτ.

Λένε τραγούδια της καρδιάς. Τραγούδια του κεφιού και της παρηγοριάς. Τραγούδια που εξυμνούν τον έρωτα, την αγάπη, τη ζωή κι άλλα που καταγγέλλουν – χωρίς ιστορική διακοπή – την κοινωνική αδικία και την προδοσία, που μιλούν για την φτώχεια και την ξενιτιά. Απλώνουν γλυκά το χέρι στα συναισθήματα και τα ανασύρουν απαλύνοντας ανήσυχες σκέψεις και προβληματισμούς. Το ρεμπέτικο είναι ένα μουσικό είδος συνεχές, ακριβώς γιατί δημιουργεί μια γέφυρα σύνδεσης με την σημερινή πραγματικότητα μέσω των συγκινήσεων. Αγγίζει αυθεντικές και διαχρονικές έννοιες του πόνου και της χαράς, που συγκινούν ανεξαρτήτως κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής θέσης, χωρίς να οριοθετεί εποχές και χωρίς να αγκυλώνεται σε μουσικές γλώσσες της ανατολής ή της δύσης. Η μουσική είναι μία και δεν περιορίζεται από εννοιολογικά εμπόδια. Αν, λοιπόν, βρεις το ρεμπέτικο και το αγαπήσεις, γίνεται και δική σου μουσική.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το παρόν πτυχιακό πρότζεκτ, μου προσέφερε πρακτικά και τεχνικά εφόδια σε σχέση με την έρευνα, τον σχεδιασμό και την παραγωγή ενός καλλιτεχνικού έργου, καθώς και την κινηματογράφηση και την οπτικοακουστική επεξεργασία. Σε θεωρητικό επίπεδο, βρέθηκα ένα βήμα πιο κοντά στην εννοιολογική αποκωδικοποίηση όρων της αστικής λαϊκής μουσικής και αποκόμισα πολύτιμη εμπειρία σχετικά με το ρεμπέτικο τραγούδι, τόσο μουσικολογικά, όσο και πολιτισμικά, κάτι που αποτελούσε βασικό στόχο της έρευνας.

Η αστική λαϊκή μουσική είναι ανεξάντλητη, όπως επίσης και τα πεδία έρευνας πάνω σε αυτή. Ευελπιστώ το παρόν καλλιτεχνικό πρότζεκτ, να είναι μόνο αρχή σε αυτή την αέναη αναζήτηση μέσα στον κόσμο της μουσικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βλησίδης, Κ. (2004). *Όψεις του ρεμπέτικου.* Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.

Δαμιανάκος, Σ. (2001). *Κοινωνιολογία του ρεμπέτικου.* Αθήνα: Πλέθρον.

Gauntlett, Σ. (2001). *Ρεμπέτικο τραγούδι: συμβολή στην επιστημονική του προσέγισση.* Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.

Holst, G. (2001). *Δρόμος για το ρεμπέτικο και άρθρα για το ρεμπέτικο τραγούδι από τον ελληνικό τύπο (1974-76)* (Ν. Σαββάτης, Μετ.). Λίμνη Ευβοίας: Ντενίζ Χάρβεϋ.

Κοταρίδης, Ν. (Επιμ.) (2007). *Ρεμπέτες και ρεμπέτικο τραγούδι.* Αθήνα: Πλέθρον.

Κωνσταντινίδου, Μ. (1994) *Κοινωνιολογική ιστορία του ρεμπέτικου.* Αθήνα: Σέλας.

Μπαντές, Θ. (2013). Ο Ηλίας Πετρόπουλος, η ρεμπετολογία και η άλλη όψη της λαογραφίας. Ανακτήθηκε από: http://eranistis.net/wordpress/2013/04/22/ο-ηλίας-πετρόπουλος-η-ρεμπετολογία-κα/

Πετρόπουλος, Η. (2011). *Ρεμπέτικα Τραγούδια.* Αθήνα: Κέδρος.

Πετρόπουλος, Η. (1990). *Ρεμπετολογία.* Αθήνα: Κέδρος.

Χριστιανόπουλος, Ν. (1999). *Το ρεμπέτικο και η Θεσσαλονίκη.* Θεσσαλονίκη: Εντευκτήριο.